

—Natuur en Milieu in Multicultureel Perspectief

Symposiumverslag

Op 14 februari 2006 vond in Utrecht het symposium "Natuur en Milieu in Multicultureel Perspectief" plaats. Op dit symposium, dat was georganiseerd door Stichting wAarde en Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, stonden de dilemma's, kansen en bedreigingen centraal rond duurzaamheid in onze multiculturele samenleving. Er waren ruim 80 mensen aanwezig. Daaronder waren vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties, als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vereniging Milieudefensie, Stichting Natuur en Milieu, Stichting Nederlands Cultuurlandschap, IVN en tal van andere landelijke en meer lokale organisaties. Daarnaast waren er onder meer ook leden van organisaties van nieuwe Nederlanders als Forum, Stichting Kantara en Tema NI en vertegenwoordigers van diverse kennisorganisaties en overheden als de ministeries van VROM en LNV. Onderstaand verslag is een weergave van de belangrijkste stellingen, vragen en ontwikkelingen.

De heer **Herman Wijffels**, voorzitter van de S.E.R., was dagvoorzitter. In zijn welkomstwoord benadrukte hij de actualiteit en de relevantie van het thema. Wat kan groen betekenen voor het bevorderen van integratie? En: hoe kunnen nieuwe Nederlanders bijdragen aan de totstandkoming van een duurzame samenleving?

Kernpunten uit de inleiding van **Sadik Harchaoui**, directeur Forum

Forum hecht aan samenwerking met de natuur- en milieubeweging en heeft ook waardering voor de intenties van de natuur- en milieubeweging, zoals deze onder meer zijn vastgelegd in de gezamenlijke intentieverklaring die in aanloop naar dit symposium is opgesteld.

60% van de migranten woont in de grote steden en bijna de helft van de mensen in de grote steden is van allochtone herkomst; voor toekomstig draagvlak voor natuur- en milieubeleid is het belang van deze groep dus niet te onderschatten. Natuur, groen en duurzaamheid zijn ook hard nodig vanuit het oogpunt van gezondheid, recreatie, participatie en maatschappelijke binding.

Stedelijke vernieuwing en herstructurering zorgt dat juist in veel gekleurde wijken groen en natuur onder druk komen te staan. Dit is te betreuren. Levende voorzieningen leveren een bijdrage aan buurten en wijken met betrekking tot de herkenbaarheid, veiligheid en sociale structuur. Door te zoeken naar integratie en functiecombinatie is het mogelijk om accommodaties op wijkniveau te behouden en om sport-, natuur- en tuinvereniging nieuw leven in te blazen.

Een voorbeeld: natuurspeeltuin 'De Speeldernis' in Rotterdam. Je vindt hier geen schommels en glijbanen, maar wel water, zand en sluippaadjes door de struiken. Voor veel kinderen uit de oude stadswijken is dit het enige stukje groen waar ze regelmatig echt kunnen ravotten. Maar ondanks het feit dat de Speeldernis in een gebied ligt waar ten minste de helft van de bewoners van allochtone

afkomst is, is de speeltuin – overdag althans - bijna een witte enclave. Opmerkelijk genoeg vindt op mooie zomermiddagen om vijf uur 's middags een merkwaardige overgang plaats: van een vrijwel witte groep spelende kinderen en ouders in de speeltuin, kom je terecht in een park waar Turkse families picknicken en barbecuen. Twee gescheiden werelden qua fysieke inrichting, die op termijn toch volop mogelijkheden bieden voor verdergaande integratie en functiecombinatie. Natuur- en milieuorganisaties kunnen daarbij een belangrijke intermediaire functie vervullen.

Kernpunten uit de inleiding van Thomas van Slobbe, algemeen directeur Stichting wAarde:

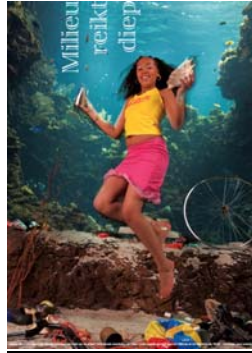
Tijdens gesprekken met nieuwe Nederlanders valt op dat velen in eerste instantie nauwelijks expliciete waardering hebben voor milieu en natuur. Al te makkelijk zou je dan kunnen concluderen dat milieu en natuur bij hen dus niet leeft. Maar als je goed luistert en mensen de ruimte geeft hun eigen woorden te kiezen, blijkt dat er toch vaak veel belang wordt toegekend aan bomen, bloemen, parken, bossen en een schoon leefmilieu. Een *impliciete* waardering dus, die – binnen de belevingswereld van de betrokkenen - wakker gekust en geactiveerd kan worden.

Vervolgens blijkt dat veel nieuwe Nederlanders zich pas écht in Nederland thuis voelen als ze ook een binding met leefmilieu, landschap en natuur aan kunnen gaan. Integratie is meer dan mens, werk en wet. Het gaat er ook om mensen in staat te stellen te 'aarden', te 'wortelen'. Een woonerf, een park, een weiland, een wandeling door het bos kan hiervoor heel belangrijk zijn. Wat dit betreft is er lange tijd sprake geweest van een blinde vlek in het inburgerings- en integratiebeleid.

Wederzijdse inspiratie tussen bevolkingsgroepen kan zeer nuttig zijn. Veel mensen uit de Turkse gemeenschap bijvoorbeeld, kunnen anderen inspireren met hun waardering voor de duisternis van de nacht, terwijl zij omgekeerd zelf kunnen worden gewezen op 'de status van duurzaamheid' en het feit dat de overstap van auto naar fiets geen teken van armoede hoeft te zijn. In dit licht wijs ik ook graag op de beoogde televisieserie die wij met Enting&Partners, de NCRV en hopelijk één of enkele collega-natuurorganisaties maken, waarin beleving door nieuwe Nederlanders van natuur in het land van herkomst én in Nederland centraal staat.

We kunnen twee belangrijke clusters van handelingsperspectieven onderscheiden:

- De eerste cluster betreft het moment van inburgering. In samenwerking met collega-organisaties werken wij momenteel hard aan een lesmodule voor de inburgeringcursus, waarin het verhaal wordt geschetst van de Nederlandse natuur en ons leefmilieu en waarin tevens mogelijkheden worden geboden om een bezoek te brengen aan een bos in de buurt of om actief bij te dragen aan vrijwillig landschapsbeheer in eigen regio. Een ander initiatief op dit gebied is het Welkomstgeschenk dat aan nieuwkomers kan worden aangeboden. Wij hebben hier al enige, zeer positieve ervaringen mee. Mogelijk kan een organisatie als Natuurmonumenten zich hierbij aansluiten en nieuwkomers, bijvoorbeeld, een proeflidmaatschap geven.
- De tweede cluster van handelingsperspectieven betreft het integratiebeleid. Een netwerk van groene ruimtes waar mensen elkaar 'terloops' kunnen ontmoeten kan natuurlijke verkoeling bieden in een, in menig opzicht, oververhit debat. Communicatie op menselijke maat in natuur die, zoals bekend, helend en ontspannend is. Te denken valt aan een nieuw soort Ecologische Hoofdstructuur: een fijnmazig netwerk van ecologische verbindingzones tussen mensen. Dit vertaalt zich in een netwerk van bankjes, tuinen, moestuinen, wandelpaden, parken, natuurgebieden, smulbossen en speelbossen, liefst mede door burgers te ontwerpen en aan te planten.

Eerste discussie

De 'groene draad' die in deze eerste twee inleidingen te beluisteren valt is de tweezijdigheid van deze hele thematiek. Natuur als middel om verbindingen (tussen mensen) op een hoger niveau te brengen, en tevens diezelfde verbindingen te gebruiken om de kwaliteit van natuur en (leef)milieu op een hoger niveau te brengen; natuur en milieu als doel.

Pas op voor paternalisme. Integratie is iets anders dan inburgering. Het inburgeringspakket wordt al volgepropt en het is zaak behoedzaam te zijn daar niet nog meer onderwerpen bij te proppen. Verder moet je oppassen allochtonen te veel op hun allochtoon-zijn aan te spreken. Ook zij worden mondiger en individualiseren, en het kan dan ook veel wrevel oproepen elke keer weer op het collectief te worden aangesproken.

Onze natuurgebieden zijn overwegend wit. Dilemma: Hoe bereiken en betrekken wij, als natuur- en milieubeweging, nieuwe Nederlanders zonder ze specifiek op hun 'allochtoon-zijn' aan te spreken en ze dus een etiket op te plakken?

Veel organisaties staan ogenschijnlijk 'open' voor nieuwe Nederlanders, maar ondertussen zit de deur op slot. Het is belangrijk een begin te maken met eigen personeelsbeleid en bedrijfscultuur. Niet veel nieuwe Nederlanders zullen makkelijk gedijen in een wit bolwerk. Laten we het niet moeilijker maken dan het is! Zoek contact met zelforganisaties en start gezamenlijk projecten.

Kernpunten uit de inleiding van Hans van der Vlist, directeur-generaal milieu van het Ministerie van VROM (ter vervanging van staatssecretaris Pieter van Geel, die onverwacht verhinderd was):

Uit onderzoek van het RMO (november 2002) blijkt dat onze kennis over leefstijlen, en dan vooral die van nieuwe Nederlanders, ernstig te kort schiet. In feite blijkt dat we beleid maken voor de witte Nederlander die zo'n 40 á 50 jaar oud is. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Het thema van vandaag is daarom heel belangrijk.

Het ministerie van VROM constateert diverse ontwikkelingen en ontplooit initiatieven, die relevant zijn voor dit symposium.

- Diversiteitbeleid wordt steeds belangrijker, zowel binnen VROM als in de rest van de samenleving.
- Op 1 februari jl. hebben minister Dekker en minister Veerman vier miljoen euro uitgetrokken voor het project *Groen in en om de stad*. Daarmee wordt het feit dat groen vaak uit de stad gedrukt wordt - als gevolg van eerdere keuzen van overheid én milieubeweging voor de 'compacte stad' – weer enigszins gecorrigeerd. (Er wordt veel geld uitgegeven aan groen: maar is elk groen hetzelfde?)
- In aanvulling op het programma milieu en gezondheid is ook het thema natuur en gezondheid prominent op de agenda gezet.

In het NMP4 wordt de vraag gesteld: zijn onze milieudoelen te bereiken zonder wijziging van instrumenten? We constateren dat het milieubeleid zakelijker wordt. Iconen en symbolen die niet relevant zijn worden weggelaten. Een betere kosten-baten-verhouding is van belang. Daarnaast gaat de Europese dimensie een steeds belangrijkere rol spelen. Maar ook de betrokkenheid van de burger is heel belangrijk. In dat kader is het relevant om te laten zien hoe dwarsverbanden en verbindingen tussen verschillende bevolkingsgroepen en overheden liggen en vanuit daar het gesprek aan te gaan. Dat zal dus vooral moeten gebeuren op basis van samenwerking, en niet top-down. We werken onder andere met burgerfora. En we proberen binnen de beleidsontwikkeling steeds meer ruimte te laten ontstaan voor andere impulsen.

Hoe zou groen in de stad een rol kunnen spelen in de discussie over integratie? Naarmate we verkleuren moet betrokkenheid anders worden vormgegeven. Ik denk dat het heel interessant zou zijn als departement hier eens goed met Stichting wAarde over door te praten.

Eerste consensus over de centrale vraag

De dagvoorzitter stelt, op basis van de inleidingen en eerste discussie, dat de centrale vraag waar wij voor staan is: hoe wij de Nederlandse natuur zodanig kunnen inrichten en beheren dat nieuwe Nederlanders zich hier beter thuis voelen?
De zaal knikt instemmend.

Waar de discussies over de relatie tussen nieuwe Nederlanders en de natuur- en milieubeweging zich tot voor kort leek te centreren rond de vraag hoe wij nieuwe Nederlanders konden betrekken bij draagvlak voor natuur en milieubescherming, lijkt zich nu een consensus af te tekenen rond het feit dat we ons in eerste instantie beter kunnen richten op de bijdrage die natuur en milieu kunnen leveren aan de kwaliteit van het leven van (nieuwe) Nederlanders.
Een salto mortale in het denken binnen de beweging??

Paneldiscussie over toekomstperspectieven en beleid:

Janine Pijl, directeur Geldersch Landschap:

- Een belangrijk aandachtspunt is de weerstand vanuit delen van de samenleving. Toen wij in zee gingen met Stichting wAarde in het kader van het 'Smulbos', kregen we een stuk of 300 haatmails, waarin ook dingen stonden als "daar (in het bos) komen we ze niet tegen, wordt ook dat laatste onbedorven oord nou van ons afgenomen?". Dat is dus een factor die je absoluut niet moet onderschatten.
- Verder zul je stuiten op weerstand bij de terreinbeherende organisaties. Het gevoel dat daar heerst is namelijk 'wij doen iets voor de natuur, tegen de maatschappij in' en het verzoek om gebieden en terreinen aan te passen aan allerhande maatschappelijke behoeften zal dus niet zomaar ingewilligd worden. Veel organisaties vinden bijvoorbeeld dat er uit de natuur niet geogst mag worden.

Mostafa El Filali, directeur Stichting Kantara:

- Nieuwe Nederlanders zijn niet alleen partner, maar ook klant. Ook zij eisen levenskwaliteit. Het is een groep met een enorme potentie. Mijn pleidooi is dan ook: als je natuur als product aanbiedt, zul je je ook moeten verdiepen in de doelgroep.
- Ik verwacht daarnaast van de grote aanbieders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, IVN) dat zij allianties aangaan met nieuwe Nederlanders als partner.

Serdar Köker, directeur Tema-Nederland:

- Natuur en milieu hebben vaak een lage prioriteit in het migratieproces; mensen houden zich eerst bezig met de 'basics': werk, wonen, sociale contacten, e.d. Omdat veel Turken al vrij lang in Nederland zijn, zijn ze ook echt klaar om kennis te maken met natuurbeleving en milieubeleid en een verdergaande betrokkenheid bij Nederland te ontwikkelen.
- In geval van Tema-NI is het erg belangrijk en makkelijk dat Tema in Turkije een alom bekende en gerespecteerde organisatie is en dat Turken in Nederland daar dus al bekend mee zijn.

Hoda Hamdaoui, medewerker VeM, Centrum Vrouw en Milieu:

- De vraag die veel gesteld wordt is hoe we als natuur- en milieorganisaties kunnen bijdragen aan integratie, maar als VeM draaien we het om: hoe integreren we interculturele aspecten in ons natuur- en milieuwerk? Zo bieden we een aantal cursussen aan, zoals milieucommunicatie en bestuurlijke vaardigheden voor allochtone vrouwen. Ook bieden we een cursus diversiteit en interculturalisatie voor natuur- en milieorganisaties aan.

Tweede discussie

Tijdens de tweede discussie bleek eens te meer hoezeer het onderwerp van het symposium bij alle aanwezigen leefde. Tal van vragen, praktijkervaringen, suggesties en overwegingen werden met elkaar gedeeld. Ter indicatie enkele opmerkingen die werden gemaakt:

"Er zijn projecten ontwikkeld met natuur- en milieueducatie in het Turks. Na geïnformeerd te zijn over de problematiek, worden de deelnemers gewezen op hun persoonlijke verplichtingen op basis van Islamitische geboden en verboden. Verkwisting is bijvoorbeeld een 'doodzonde' in de Islam. Informatie is daarom van essentieel belang. "Want je begaat geen zonde als je niet weet dat je hem begaat", zo luidt de redenering."

"Ik woon in zo'n zogeheten 'smulbos', waar vandaag al eerder over is gesproken, en het is boeiend om te zien hoe allochtonen nu eigenlijk al meer weten van onze bossen dan wij, zij kunnen ons leren wat en wanneer eetbaar is!"

“We hebben het veel over natuur, maar nu is bijvoorbeeld energie heel actueel. Energie heeft ook te maken met het oogstprincipe, het is de vraag in hoeverre we natuur ook kunnen gebruiken. We moeten weer in dienst van de maatschappij zijn! Zo kunnen we als terreinbeherende organisaties met alle gronden die we hebben bijvoorbeeld heel veel bijdragen, maar we moeten die omslag wel kunnen en durven maken.”

“Wil je dit soort discussies laten doorsijpelen in de grote besluitvormingsprocedures dan moeten er meer allianties met misschien onverwachte partners worden aangegaan. Zo zou het interessant zijn als natuur- en milieuorganisaties gingen samenwerken met bijvoorbeeld het Rode Kruis, die zich onder andere inzetten voor slachtoffers van natuurrampen.”

Een relevante doorbraak in aanpak en intentie

De natuur- en milieubeweging is op een cruciaal punt aanbeland: waar organisaties voorheen – vaak aarzelend, vaak met vallen en opstaan, vaak individueel of in kleine kring – initiatieven probeerden te ontplooiën om nieuwe Nederlanders bij de natuur en het leefmilieu te betrekken, gaf de beweging tijdens het symposium aan het multiculturele perspectief vanaf nu gezamenlijk als gangbaar onderdeel van haar werk te beschouwen

Dit werd bevestigd door de aanname – bij acclamatie en onder luid applaus – van de intentieverklaring, die voorafgaand aan het symposium in overleg met tal van collega-organisaties was opgesteld en die als bijlage bij dit verslag is opgenomen.

Nieuwe Nederlanders Natuurlijk

Tot slot kregen alle aanwezigen een exemplaar van het boek *Nieuwe Nederlanders Natuurlijk; een groene visie op integratie – een multiculturele kijk op milieu*.

In een korte toelichting gaf auteur en Stichting wAarde-medewerker Annick de Witt aan dat in dit boek verslag wordt gedaan van diverse projecten rond multiculturele waardering van natuur en milieu.

Daarnaast bevat het boek een beknopte analyse van het integratiebeleid en –debat, onderzoek naar de allochtone beleving en waardering van natuur en milieu in Nederland en in het land van herkomst en concrete handelingsperspectieven en beleidsaanbevelingen.

(Extra exemplaren van dit boek zijn te bestellen via www.waarde.nl)

Intentieverklaring

Natuur en milieu veelkleurig

Bij acclamatie vastgesteld tijdens het symposium
Natuur en Milieu in Multicultureel Perspectief
14 februari 2006; Utrecht

Natuur en milieu zijn onderdeel van onze multiculturele samenleving. Naar schatting van het CBS zal in 2020 14% van de bevolking uit niet-westerse allochtonen bestaan. Daarnaast kent ons land ook steeds meer Westerse allochtonen, met name uit Midden- en Oost Europa.

De instemmende organisaties onderkennen dat de groei van het aantal nieuwe Nederlanders kansen en verantwoordelijkheden schept met betrekking tot betrokkenheid, kennis en waardering van natuur, landschap, milieu en duurzame leefstijlen van deze Nieuwe Nederlanders.

Landschap, natuur en milieu kunnen een belangrijk verbindende factor zijn in de integratie en inburgering van nieuwe Nederlanders. Betrokkenheid van deze mensen verbreedt tevens het draagvlak voor Nederlandse natuur- en milieubescherming.

De organisaties willen:

- Structurele aandacht voor multiculturele aspecten van de samenleving in natuurbeheer en milieubeleid, met name bij inrichting en gebruik van natuur, landschap en leefmilieu in Nederland.
- Gebruik maken en toepassen van inzichten, wijsheden en kansen die nieuwe Nederlanders met betrekking tot natuur, landschap, milieu en duurzame leefstijlen naar ons land meebrengen, onder meer binnen educatie en communicatie.
- Nieuwe Nederlanders nadrukkelijker ruimte geven bij de bescherming en het beheer van natuur en leefmilieu door te streven naar multicultureel personeelsbeleid, multiculturele bedrijfscultuur en een evenwichtige vertegenwoordiging in overlegstructuren en publiciteit.

